Salât (Namaz) Kavramı

Etimolojik olarak salât kavramı

Ragib El-İsfehanî meşhur Müfredat kitabında salât kelimesinin aslı, ateşte yanma, ateş ile kızartma ve ateş ile ısınma manasından geliyor diyorsa da; Fuad Abdülbaki Mu'cemül-Müfehres'te ve İbn Manzur Lisanül Arab'da; ateşte yanma, kızartma ve ısınma manası, SLY kökünden gelir; salât ise SLW kökündendir; birincisi y iledir; ikincisi waw iledir, diye tesbit etmişler..

Lisanül-Arab SLW (wawlı şekliyle) sala(t) kelimesinin kök manası insan omurgası, at sırtının kuyruk kısmı veya kalça kısmı demektir diye veriyor. Yolda dizilen atların birincisine mücelli (önden görünen) ikincisine (başı öndekinin arkasına geldiği için) musalli denilir, diyor.

Lisanül-Arab, SLY kökünün bir manası da gerekliliktir diye söylüyor. Ve eğer namaz manasındaki salât kelimesi SLY'den ise; ilişkinin sebebi suçluların cehenneme girmesinin gerektiğinden ve namazın (salâtın) gerekli (farz) oluşundandır, diye izahat veriyor.

Lisanül-Arab terim ve kavram olarak salâtın şu gelen manalarda kullanıldığını tesbit ediyor: a) Rükû' ve secde yapmak b) Allah'ın salât etmesi, onun rahmet etmesi demektir. c) Meleklerin salât etmesi, rahmet ve başarı için dua etmeleri manasına gelir. d) Peygamberin ümmetine salât etmesi, onlar için dua ve istiğfar etmesi demektir. e) Normal insanların birbirine salât etmesi, dua etmek ve güzel bir karşılıkta bulunmak demektir, diye beş farklı mana tesbit etmiştir.

Bütün bu etimolojik ve terim manalarının yanında başka bir ihtimal daha var. O da şudur: Bu salât kelimesi bildiğimiz ibadet ve ritüel manasıyla Arapça olmayıp İbraniceden Araplara geçmiş olmasıdır. İbranicesi salutadır.[1] Bildiğimiz ritüel ve bu ritüelin icra edildiği havra demektir.

"Eğer Allah'ın insanların bir kısmı ile diğerlerini engellemesi ve dengelemesi olmasaydı; içlerinde Allah'ın adının çokça zikredildiği manastırlar, kiliseler, havralar (salâvat)[2] ve mescidler yıkılırdı." (Kur'an, 22/40)

Lisanül-Arab, bu salâvat kelimesi, Yahudilerin havraları veya o havralarda yapılan ibadetler manasındadır, diye kaydediyor.

[1] Ki Kur'anda salut olarak (waw ile) yazılır.

[2] Ayetteki bu kelime salut olarak da kıraat edilmiştir

Kur'anda Salât Kavramı

Kur'anda bu kavram 95 sefer geçiyor. Kur'an her ilmî meselede mucize olduğu gibi; bu kavramın izahında da manevi mucizesini gösteriyor. Salatın manasını, etimolojik olarak, terim olarak, ritüel olarak, bireysel ve toplumsal ibadet olarak çok güzel bir şekilde bize sunuyor.

Namazın Mahiyeti (Kur'anın tarif ettiği şekliyle)

Kur'an gerek ibadet ve ritüel olarak ve gerek her çeşit görev olarak namazı önce iki ayrı kısma ayırıyor. Biz önce görev manasındaki yerleri göstereceğiz. Sonra bireysel şeklini ve daha sonra toplu namaz demek olan cemaat halindeki şeklini tarif eden ayetleri göstereceğiz ki Kur'anın bu konudaki manevi mucizesini görelim. Şöyle ki:

"O kâfir kişi, dini ne tasdik etti; ne de namaz kıldı." (75/31)

Bu ayet bize der ki: Kâfir kişi, manevi soyut değerlere göre dizayn edilen dinî düzeni inkâr eder. Bu dinin ritüel ve pratize edilmiş şekli olan namazı da kılmaz. Bu ayetten biz, işi pratize etmeden sadece soyut manevi değerlere inanmanın yeterli olmadığını öğrendiğimiz gibi; dinin aslının soyut değerler olduğunu bilmeden sırf adet olsun diye namaz kılanların yaptığının da yeterli olmadığını anlıyoruz.

Şu gelen Taha 14. ayet bu gerçeği daha net ifade ediyor; şöyle ki:

"Ey Musa! Muhakkak ben benim. Ben, Allah kelimesi ile[3] ifade edilen benim. Benden başka tapılacak bir şey yoktur. Bana ibadet et (Namazın bireysel şekli.) Ve beni anmak için namazı ikame et (toplumsal ibadet şekli.) (20/14)

Şu gelen 87/14-15. ayet de namazın mahiyetini bildirir: *"Arınan ve Rabbinin ismini anan kişi; Yani namaz kılan kişi kurtuluşa erer."*[4] Evet, Allah'ı anmanın en güzel ve kapsamlı şekli, namazın hareketleri ve onların içinde okunan zikirlerdir. Namazın Allah'ı anma hareketi olduğunun bir delili de savaşta bile namazın kılınmasını emreden şu ayettir:

"Savaşta iki rekât olarak kıldığınız namazı bitirince ayakta, oturmak ve yatmak durumunda dahi olsanız Allah'ı anın (Bu sizin için bireysel görevdir.) Savaş bitip kendinizi güvende hissettiğinizde namazı ikame edin: (Tam ve cemaatle kılın.)" (4/103)

Namazın cemaat ile kılınan hali, sosyal bir görevdir. Bu görev, namazın ikame edilmesiyle ifade edilmiştir. Bu ikame ediliş tabiri, Kur'anda 44 sefer geçiyor. Ve namaz kılmanın özellikle kısaltmadan tam olarak ve cemaat ile kılınan namazın bir Müslüman için olmazsa olmaz olduğunu, imandan sonra insanın en gerekli görevinin bu olduğunu söylüyor.[5] Şöyle ki:

---

[3] İbranicesi Yahwe (ey O! Yani ey sonsuz olan demektir. Allah kelimesi veya hu (O) zamiri sonsuzluk manasını veriyor. Ve sonsuz olmayan şeyler tapılmaya değmez, diyor.

[4] Ayetteki (fe) tefsiriyedir. İkinci cümlenin birincisinin açıklaması olduğunu bildirir.

[5] Cemaatle namaz kılmak her köy ve mahallenin büyük camiinde insanların toplanıp birbirini görmesi ve namaz kılması demektir. Hanbelî mezhebine göre vaciptir. Diğer mezheplere göre farz-ı kifâye hükmünde sünnet-i müekkededir. Ve Cuma namazı gibi her vakit sadece bir sefer cemaat olunur. Cumadan sonra bir daha o yerde aynı vakitte Cuma kılınamayacağı gibi; yetkilinin kıldırdığı cemaatten sonra aynı vakitte bir daha cemaat olmaz. Her iki üç kişinin bir araya gelip cemaat olmaları, gürültü ve teşvişten başka bir şey değildir.

"O muttakiler ki gayba (metafizik soyut değerlere) inanırlar ve gıyaben (samimi olarak) inanırlar. Namazı tam ve cemaat ile kılarlar ve Allah'ın onlara verdiği mal ve imkânlardan infak ederler." (2/3)

***

Namaz insan için önemli bir görevdir, dedik. Peki, eğer insan için önemli ve zorunlu olan diğer işlerin mahiyeti nedir? diye sorulursa; Kur'an o görevleri de salât ve salâvat kavramı ile ifade ediyor.. Bu sosyal ve önemli kavramların vurgusu yapılan ayetlerde; bizim ritüel olarak bildiğimiz beş vakit namaz göz ardı edilmesin diye Kur'an o beş vakit namaza *orta namaz ve Allah'ın anılması* diyor. Ve bu kökten birçok farlı kelimeyi kullanarak müminlerin bu değeri gözetmesini emrediyor. Yani:

Bakara 238-239. ayetler namazdan söz ediyor. Bu iki ayet, aile düzeni, çocuk bakımı ve boşanma hukukunu anlatan ayetler içinde geçiyor. Şimdiye kadar anlattığımız gerçekleri ve daha fazlasını üç satırda anlatıyor. Manen; aile düzeni, çocuk bakımı ve boşanma hukukuna riayet dahi, namaz gibi birer görev olduklarını söylüyor. Beş vakit namaza *orta namaz* diyor. Çünkü beş vakit namaz bütün hareketleri ile ve söylemleri ile insanı dengeye ve orta yola davet ediyor. Şöyle ki:

"Bu sosyal görevlerinizi (salâvatı) iyi koruyun ve orta namaz denilen (beş vakit namazı[6] da) iyi koruyun. Ve daima dua edin (Allah'la olan bağınızı canlı tutun.)

Eğer bu orta namazı kılacak imkânınız yoksa yolda yürüyerek veya binek üstünde yerine (işaretle) getirebilirsiniz. Kendinizi güvende hissettiğiniz zaman ve imkân bulduğunuzda Allah'ı anmak demek olan zikri (namazı) yerine getirin. Daha önce bilmediğiniz ve Allah'ın size öğrettiği şekilde yapın." (2/238-239)

Eğer Allah'ın bildirdiği şekil nedir? diye sorarsanız şu ayet bize cevap veriyor:

"Ey Müslümanlar, gereği gibi Allah yolunda gayret gösterin (Cehd..) Allah sizi bu görev için seçti. Din konusunda size zorluk kılmadı. Babanız İbrahimin geleneğine (milletine) uyun. O, daha önce size Müslüman (bütün zıtları orta yolda barıştıran millet) ismini verdi. Bu konuda Resul (Muhammed) sizin için canlı şahit (şehid) olsun. Siz (ey sahabeler) de, diğer insanlar için canlı şahit olun."

İşte bu canlı şahitliğe (numuneye) göre namazı tam ve gereği gibi kılın (ikame edin;) zekâtı verin. Allah ile kendinizi her nevi dağılmaktan koruyun. O, sahibinizdir. Ne güzel sahib ve ne güzel yardımcı O'dur." (22/78)

Namazın sosyal görevler manasına geldiğini bildiren üç ayet:

Mü'minun suresinin baş ayetleri (2. ayet) namazın bireysel ibadet manasını tekil olarak verdikten az sonra 9. ayet, çoğul olarak bir daha veriyor. Diyor ki:

[6] Müfessirler bu orta namaz (salât-ı vusta) kavramı üzerine çok yorumlar yapmışlar. Kimi ikindi, kimi öğlen, kimi sabah, kimi Cuma namazı diye yorumlarda bulunmuştur. Fakat Kurtubi bunun beş vakit namaz olduğunu söylüyor. Ki ayetlerin bağlamı bizim bu tefsir şeklini teyid ediyor.

"İnananlar kurtuluşa ermişlerdir. O inananlar ki; namazlarında (fi-salâtihim) huşu ve huzur duyarlar." (23/1-2)

"O inananlar ki; salâvatlarını (sosyal namazlarını: görevlerini) korurlar." (23/9)

2. Ayet: *"O musallilere (namazı icra edenlere) yazıklar olsun. Onlar ki namazlarına (görevlerine) dikkat etmezler. Ve onlar ki, gösteriş için iş yaparlar. Muhtaçların ihtiyaçlarının yerine getirilmesine engel olurlar."* (Maun, 4-7)

Bu kısa sure Mekke'de inmiştir. Her şeyi gösteriş için münafıkça icra edenleri anlatır. Ve biliyoruz ki Mekke döneminde münafık yoktu. Sadece inananlar ve müşrikler vardı. Demek bu sure müşriklere hitap ediyor. Haliyle Kur'an müşriklerden namaz kılmalarını beklemiyor. Demek sure, inanmayan insanın sosyal görevlerini yaparken samimi olamayacağını, her şeyi gösteriş ve reklam için yaptığını söylüyor.

Evet, günümüzde dahi yüz milyarlarca para; reklam, hedonizm ve gösteriş için harcanıyor. Fakir ve fukaraya kimse bakmıyor. Belki de engel olunuyor. Çünkü günümüzdeki insanların çoğu müşrik zihniyetlidir. Aşkın bir yaratana inanmıyor, ebedi bir hayatı kabul etmiyor. Onun için her şeyi gösteriş ve reklam için yapıyor.

Salât kelimesinin sosyal görev manasına geldiğini bildiren 3. ayet:

"O müşriklerin (Allah'ın aşkınlığına ve ebedi bir hayata inanmayanların) Kâbedeki (sosyal hayattaki) namazları (kabul ettikleri değerler) alkış ve ıslık çalmaktan ibarettir. (Yani onların hayat değerleri şöhrettir ki, şöhretlerini alkış ve ıslık çalmak ile yerine getiriyorlar.) Bu şekilde hiçbir gerçek değere dayanmayan ve inanmayan kâfirler için azap tatmaktan başka bir şey yoktur." (8/35)

Bireysel ibadet manasındaki salât kavramı:

"Ey iman edenler, sabretmek ve namaz kılmak ile yardım edinin." (2/153 ve 45)

Yani dünya hayatı diyalektik zıtların çatışmasından ve bu çatışma sayesinde hayatın gelişmesinden ibarettir. Bu diyalektik savaşı kazanmanız için sabretmek (beklemek) gerektiği gibi; bütün zıtların orta yolda barıştırılmasının sembol eylemi demek olan namaz ile de destek ve yardım alın.

"İman edenler için namaz kılmak, vakitleri belirlenen bir yasadır." (4/103)

Yani namaz insanı sürekli olarak bilinçli kılar ve onu dengede tutar.

"Ey iman edenler, sarhoş olarak namaza yaklaşmayın." (4/43) Çünkü namaz bir bilinçlenme eylemidir. Sarhoş insanın ise bilinci yerinde değildir.

"De ki; namazım (bireysel ibadet,) haccım (toplumsal ibadet,) hayatım (bireysel yaşamım,) ölümüm (bütün evrenle entegrasyonum,) âlemlerin sahibi ve rabbi olan Allah'a mahsustur." (6/162)

Demek namaz kavramından yalnız sosyal görevleri ve çaba göstermeyi anlayanlar; hayatı, ibadetin bireysel ve toplumsal boyutunu ve evrensel bilinci bilmiyorlar.

Allah, Melekler ve Peygamberlerde Salât kavramı:

Birinci Ayet: (Allah için kullanıldığında:)

"Öyle sabredenler ki; başlarına bir musibet geldiğinde biz Allah'ın mülküyüz (yani giden şeylere üzülmeyiz, mülk Allah'ındır.) Ve Allah'a (sonsuz ve bilinçli âleme) döneceğiz (yani korkmayız) derler."

İşte bunlara Rablerinden salâvat (destek) var ve rahmet (başarı) var. Ve işte bunlar, hedeflerine (ebedi varlığa) varanlardır." (2/155-157)

"Ey iman edenler! Bolca Allah'ı zikredin. (O sayede ebediyeti kazanın.) Sabah-akşam onu tesbih edin." (Allah'ın aşkınlığını bilin ki; nisbî kötülüklerin hikmetini anlayasınız.. Allah odur ki; sizi imtihana tabi tutmuş. Onun için göreceli kötülükleri yaratmıştır.) Fakat O ve melekleri üzerinize salâvat (başarı için imkânlar) indirirler ki, sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarsın. Hiç şüphesiz Allah inananların başarısını şefkat ile destekliyor:" (Rahmet ediyor.) (33/41-43)

Rahmeti; Allah için kullanılınca başarı imkânlarını vermek ve desteklemek diye çeviriyoruz. Çünkü normal olarak rahmet, kalp yumuşaklığı demektir. Allah'ın kalbi söz konusu olmadığı için; Allah hakkında rahmet, onun gereği olan ilgi ve desteklemek demektir.

"Muhakkak Allah ve melekleri Peygamberin üzerine salât (rahmet ve başarı) yağdırıyorlar: Onu destekliyorlar. Siz ey iman edenler, siz de duanızla onu destekleyin ve ona selam söyleyin." (33/56)

Yani: Peygamberler Allah'ın elçileri olduğu gibi; Allah katında ümmetlerinin de temsilcileridir. Allah'ın elçileri olmaları yönüyle ümmet onlara selam getirir. Selamın manası şudur. Ey Peygamber! Senin getirdiğin mesaja karşı biz barış, esenlik ve teslimiyet içindeyiz. Ve Allah katında bizim temsilcimiz olman yönüyle de biz bütün dua ve ibadetlerimizle seni destekliyoruz ki; sen ümmetin için destek olasın. Demek şefaat ve salâvat getirmek, bu karşılıklı destekleşmedir. Demek şefaati torpil diye anlayanlar yanlış bir inanç içindeler.

Evet, Peygamberin ümmetine salâvat getirmesi onlar için dua ve istiğfar etmesi demek olduğu gibi; ümmetin de ona salâvat getirmesi onun terazisinin ağır gelmesi içindir. Dualarıyla ve ibadetleriyle ona destek olmak demektir. Şu iki ayete bakın:

"Ey Muhammed! Onlara (arkadaşlarına) salât getir. Hiç şüphesiz senin salât etmen onlar için huzur ve sükûnete sebep olur." (9/103)

"Öyle adamlar var ki yaptıkları infakı, Allah'a yakınlık ve Peygamberin salâvatına (dua ve istiğfar etmesine) araç yaparlar." (9/99)

Namazı ikame etmenin tam erkânı ile ve cemaat ile kılmak demek olduğuna bir delil de şu ayettir.

"Onlar ki: Yeryüzünde onlara imkân verdiğiniz zaman namazı ikame ederler, zekâtı verirler. İyiliği emreder, kötülüğü sakındırırlar. Ve işlerin sonucunun Allah'a ait olduğunu bilirler." (22/41)

Bu ayet Mekke'de inmiştir. Mekke'de namazlar iki rekât ve bireysel olarak kılınıyordu. Müslümanlar iktidar olma imkânına sahip değildi. Bu ayet geleceği haber veriyor. Ki Müslümanlar daha sonra Medine'de hürriyet imkânına kavuştular. Namazı tam ve cemaat ile kıldılar, zekât toplayıp iyilik ve kötülük konusunda insanlara emir verdiler, yasaklar getirdiler.

Ve namazın sosyal görev manasına geldiğine bir delil daha Nur 41. ayettir.

"Başta kuşlar olmak üzere bütün canlılar; (doğal bir yazılım olarak) salâtlarını (görevlerini) ve tesbihatlarını öğrenmişlerdir."

Evet, bütün canlılar beyinlerindeki yazılım ile doğal görevlerini yerine getiriyor. Ve getirirken de çevreyi hiç kirletmiyorlar. (Ayette geçen tesbihat, her nevi temizlik demektir.)

Bu ayet, aynı zamanda bize diyor ki: İnsanın en birinci görevi ibadettir, (sonsuz soyut değerlere bağlanmaktır.) Ve tesbihattır: (Başta ruh ve kalbi olmak üzere kendini maddi-manevi her türlü kirden ve günahtan temizlemektir.)

Evet, bütün hayvanların bu doğal görevleri gibi insanın da[7] en birinci görevi bütün diyalektik ve dualiteli zıtları orta yolda barıştırarak ve o zıtları kendine iki ayak ve iki el yaparak sonsuzluğa ve soyut değerlere kavuşmaktır. Yani hidayettir. Hidayet hedefe varmak demektir. O da sırat-ı müstakimde (orta yolda) olmakla gerçekleşir.

Namaz ve namazdaki bütün harekât ve zikirler bu sırat-ı müstakimi (orta yolu) bize gösteriyor. Onun için âlimler, namaz insanoğlunun en doğal ve en birinci görevidir, demişler.

"Ey Muhammed! Kitaptan sana vahiy olunan kısmı oku. Namazı ikame et. Hiç şüphesiz namaz fahşadan (aşırılıktan) ve münkerden (geri kalıştan) insanı alıkoyar." (Namaz orta yolu tutturmak demek olduğu gibi bunu basamak yaparak insanı sonsuz soyut değerlere de götürür.) Allah'ı anmak demek olan bu sonsuz değerlere ulaşmak, en büyük şeydir. (İnsan için her şeyden daha önemlidir.) Allah yaptıklarınızı (sanatınızı) çok iyi bilir." (29/45)

Dengeden ve dengeyi sağlayan namazdan söz eden ayetin sonunun sanat kelimesi ile bitmesi manidardır. Ne kadar denge o kadar sanat olur, diye işaret ediyor..

Bu evrensel diyalektik yapı ve orta yol demek olan sırat-ı müstakim hakikati, göz önüne alınmadığından maalesef Kur'anın fahşa ve münker diye karşılıklı ve ikili mucizevî kavramı bilinememiştir. Yani namazın bu yapısı görülememiştir. Hâlbuki orta yol, denge ve adaleti emreden 16/90. ayet, eğer bu kavramın izahı olarak görülseydi; o muazzam hakikat kaybolmazdı. Bakın bu 90. ayet bize neyi ve nasıl davranmayı emrediyor:

[7] İnsaniyet itibarı ile hayvaniyet itibarı ile değil..

"Hiç şüphesiz Allah adaleti (dengeyi) ve güzel kaliteli iş yapmayı (bireysel dengeyi)[8] *ve akrabalara iyilik yapmayı (toplumsal dengeyi) emrediyor. Fahşa ve münkeri (aşırılık ve geriliği: ifrat ve tefriti) yani (her iki ucuyla) zulmü yasaklıyor. Size öğüt veriyor ki ders alasınız."* (16/90)

"Ey Muhammed! Namazda sesini ne çok yükselt ne de çok gizle! Bu ikisinin ortasında bir yol tutun: Yani dengeyi esas al." (17/10)

Namazın Hareketleri ve Namazda Okunanlar

Namazın bütün hareketleri ve zikirleri dengeyi ve bu sayede canlanmayı ve sonuçta sonsuz soyut değerlere ulaşmayı ifade eder. Şöyle ki:

* Niyet: İnsanın sınırlı yapısına rağmen; niyet gibi soyut değerlerle sonsuzluğa ulaşabileceğini gösterir.

* Tekbir, sonsuzluğun ifadesidir. Allah en büyüktür, diye çevriliyor. Fakat bu yetersizdir. Onun tam tercümesi, Allah sonsuzdur. Sonsuz olmayan şeyler ibadete layık değildir şeklinde olmalı.

* Fatiha'dan önce okunan Sübhaneke duası, insanı esaret altına alan bireysel tutkulardan ve toplumsal bağlardan kurtulmayı bildiriyor.

* Hamd etmek, Allah'ın imkân ve nimetlerinin sonsuz olduğunu bildirir.

* Rabbul-âlemin onun kısıtlamalarının terbiye ve imtihan için olduğunu söyler.

* Rahman; dünyayı, yasayı, somutu, diyalektiği ve fen ilimlerinin konusu olan tabiat yasalarını bildirir.

*Rahim, mucizeyi, soyutu ve ahireti bildirir.

*Malik-i yevmiddin, ahiret hayatını ve hayatın sonsuz olduğunu ve her şeyin anlamının ortaya çıkacağı günü bildirir.

* *İyyake na'budu* kaderi ve aşkınlığı bildirirken; *iyyake nestain*, özgürlüğü, iradeyi, içkinliği ve girişimciliği bildirir.

* *İhdinas-sıratal-müstakim*, bütün zıtları orta yolda barıştırmak demek olan istikamet ve hidayeti bildirir.

* Kendilerine nimet verilen peygamberler örnek olarak sunulur.

* Magdub-ı aleyhim, geride kalanları, bu dünyayı esas alanları ve tefrit yapanları bildirir.

[8] En güzel ve kaliteli şeyler denge ile yapılanlardır.

* Dallin, aşırı gidenler yani fahşada bulunanlar demektir. Tefsirlerde bu iki grup insanlar Yahudi ve Hıristiyanlardır, denilmesinin manası şudur: Yahudiler ahiret ve maneviyatta geride kaldıkları ve Hıristiyanların zahitlikte ve ruhaniyatta aşırı gittikleri içindir.

* Kıyam (ayakta duruş) maddi, somut, dünyevi hayatı temsil eder.

* Secde maneviyatı, soyutu ve sonsuzluğu temsil eder.

* Rükû ikisinin ortası ve dengeyi temsil eder, onun için, Kur'anda kıyam ve secdeden daha fazla olarak rükû emredilmiştir.

"Namaz kılın, zekât verin ve rükû yapanlarla beraber rükû edin." (2/43) denilmiştir.

Evet, Farsça bir kelime olan namaz, eğilmek demektir. Evet, namaz sonsuz büyük gerçekliğin önünde insanın eksiklerini görüp eğilmesidir.

* Subhane Rabbiyel-Azim, Allah'ın somut boyutunun sonsuzluğunu ve içkinliğini bildirirken

* Subhane Rabbiyel-A'la, Allah'ın aşkınlığını, sonsuzluğunu ve yüceliğini bildirir.

* Her harekette Allahu ekber söylenir. Her seferinde biraz daha sonsuzluğa yaklaşılır.

* Semiallahu limen hamide, Allah hamd edenin (sonsuzluğu ve mükemmelliği bilenin) duasını kabul etsin demektir. Dua kipidir. Burada semia fiili mecazen kabul edilme manasına gelir ve dua kipidir; geçmiş zaman kipi değildir.

* Tahiyyat, sonsuza, soyut âleme, zamansızlığa açılma demek olan miraçta Allah ile Hz. Muhammed arasındaki diyalogdur.

Tahiyyat, insanın canlı cansız, bilinçli bilinçsiz bütün varlıkların ibadetlerini Allah'a takdim etmesidir. Bu sayede bütün varlıklar kadar sevab kazanmasıdır.

Bunun üzerine Allah, esenlik, denge ve barış demek olan selamı miraca çıkan insana söyler. O da bu selamın kendisine ve bütün salih kullara olmasını diler.

Kâinatın aklı, logosu ve bilinci demek olan Cebrail tarafından Allah'ın birliğine ve sonsuzluğuna ve Hz. Muhammed'in bu birliğin şahidi olduğuna şehadet getirilir. Daha sonra rahmet bereket ve dua demek olan salâvat getirilir. Hz. Muhammed ve ümmetinin Hz. İbrahim ve ümmeti gibi başarılı olması istenilir.

* Selam, bütün zıtlara ve bütün varlıklara birlik ve esenlik dilemek demektir.

* Namazdan sonra okunan tesbihat ise, namazdaki bu manaları dua şekli ile dile getirmektir. Şöyle ki:

*Estağfirullah, ya Rabbi bu dengeyi tutturmak ve o sayede sonsuzluğu elde etmek görevinde eğer bir eksiğimiz olmuşsa sen bizi bağışla demektir.

* Entes-selam we minkes-selam. Yani bütün zıtları hikmet içinde çarpıştıran ve barıştıran ve bu sayede varlığa selam ve esenlik veren ve kendisi zıtlardan münezzeh olan Sensin.

* Tebarekte: Yani sen bereketli ve kusursuzsun. Yani sen, bütün zıtları çarpıştırarak, dengeleyerek ve geliştirerek sonsuz bereketler kapısını açıyorsun; bununla beraber "tealeyte'sin; yüce ve aşkınsın; bir ve sonsuzsun.

Evet, Allah celal ve ikram tecellisi demek olan bütün zıtların sahibi olmakla beraber, O sonsuz ve soyuttur. Gerçek varlık demek olan Vacibul-vücuttur.

Namazın Miraçta farz olmasının manası nedir?

Miraç, Hz. Muhammed'in metafizik boyut demek olan bütün geçmiş ve geleceği ruhen ve bedenen yaşamasıdır. Yani O (a.s.m) füze gibi uzaya veya mekân olarak başka bir yere gitmedi. Miracı böyle anlayanlar yanlış yapıyor. Çünkü miraç manevi, metafizik bir açılımdan ibarettir. O (a.s.m) bu açılımla cennet ve cehennemi görmüş, geçmiş ve geleceği yaşamış sonsuzluğu anlamış, korku ve üzüntülerinden kurtulmuştur. Yani namazın tam manasını anlamış, görmüş ve yaşamıştır. Kur'an onun (a.s.m) miraçtan önce bazen korkup üzüldüğünü söyler.

"O kâfirlerin sözü, seni üzmesin. (İzzetine dokunmasın.) Çünkü bütün izzet Allah'ındır. Allah her şeyi işitiyor ve biliyor." (10/65)

Bu ayetten önceki 62. ayet de bize ve ona şöyle diyor: *"İyi bilin ki; Allah'a yakın olanlar ne korkar ne de üzülür."*

Demek miraç Peygamberin seyr u sülûkünün son durağıdır. Onun (a.s.m) sonsuzluğu, soyut değerleri, geçmiş ve gelecek olayların hikmetini bilmesidir. Ki namaz ve namazdaki manalar miracın pratize ediliş şeklidir.

Miraçta görüşülen peygamberler, tarihî şahsiyetler demek değildir. Arketip, metafizik şahsiyetlerdir. Âdem dil ve medeniyetin sembolüdür, birinci basamakta duruyor. İsa vahiy ve ruhaniyattır, ikinci basamakta duruyor. Musa şeriat ve hukuk demektir, dördüncü basamakta bulunuyor. Ve Musa'nın, 50 vakit namazı Muhammed ümmeti için 5 vakte indirmesinin manası ise şudur:

Miraç olayı bir peygamberlik görevi değildir. Her peygamberin peygamberlik ile beraber sahip olduğu velayet yani manevi ve metafizik açılım demektir. İşte bu velayet boyutu ile insan günde 50 vakit namaz kılsa dahi yerindedir. Çünkü insan için sonsuzluğa açılmak demek olan namaz en birinci görevdir.

Fakat Musa'ya yani dünya hayatının düzeni demek olan şeriata göre günde ancak beş vakit kılınabilir. Demek burada bir peygamberin diğer bir peygambere akıl vermesi, söz konusu değildir. Şeriat kavramının velayete tavsiyesi söz konusudur. Çünkü insanlar öncelikli olarak şeriatten sorumludurlar.[9]

[9] Miraç ile ilgili rivayetler sahihtir. Buhari ve Müslimde geçiyor. Ve uydurma olmaları için hiçbir gerekçe yoktur.

Miraçta zaman ve mekân söz konusu olmadığından Medine'de inen Amener-Resulü ayetleri de miraçta indi, denilmiş. Çünkü o ayetler, aynen namaz gibi soyut ve sonsuz manevi değerleri bildiriyor. Hz. Muhammed imanın erkânını gözüyle dahi gördü; onlara aynel-yakin iman etti. Din içindeki imtihanın sırrını, kader ve iradenin beraberliğinin hikmetini gördü ve yaşadı, manasında bizim de Kur'an ile ve namazlarla manen miraca çıkabileceğimizi anlatmış oluyor.

Dini geleneklere bağlı olan insanlar üç eylemleri ile namazın ve miracın manasını yaşayabilirler. Şöyle ki:

"Ey ehl-i kitap (ey dini geleneklere sahip olanlar!) Sizler Tevratı (maddi, ilmî somut değerleri) İncili (manevi ve ruhani değerleri) ve bunların birleştirilmesi demek olan ve Rabbinizden vahiy olarak gelen Kur'anı uygulamadıkça sizler bir değer üzerinde sayılmazsınız. Sen ey Muhammed, sana vahiy olunan bu barıştırıcı kitabın, onların çoğunun azgınlığını (aşırılığını) ve küfrünü (inkârını, geri kalışını) artıracaktır. (Çünkü insanların çoğu dengeyi sevmezler.) Onun için sen bu dengesiz kâfir topluma üzülme." (5/68)

"Hiç şüphesiz Müslümanlardan, Yahudilerden, Sabiilerden ve Hıristiyanlardan kim Allah'a (Allah'ın sonsuzluğuna ve aşkınlığına) ve ahiret gününe (ebedi sonsuz bir hayata) inansa ve günlük dünya hayatında yararlı işler yapsa işte böylelere ne korku vardır, ne de üzülürler." (5/69)

[Demek miraca çıkmanın, sonsuzluğu anlamanın ve korku ile üzüntülerden kurtulmanın bir yolu da dinlerin eşitliğini ve içlerindeki soyut sonsuz değerleri bilmek ve kabul etmekle olur.]

Modern İlahiyatçıların Namaz Algısı[10]

"Namazı istikametle kılın. Zekâtı gönlünüzden koparak verin. Allah'a rükû' edenlerle beraber siz de rükû' edin." (2/43)

Kur'anda "Rükû edenlerle birlikte rükû edin" formu kullanılırken, "secde edenlerle birlikte secde edin" formu kullanılmaz. Bu da bu tür bağlamlarda rükûnun kulluğun toplumsal boyutuyla ilgili, secdenin ise kulluğun şahsi boyutuyla ilgili olduğunu gösterir. Bu bağlamda rükû İslam cemaatine aidiyeti ifade eder. Bu ayetlerin ilk muhatabı olan Medine Yahudileri açısından bu emrin anlamı açıktı: Eğer inancınızda samimiyseniz, işte karşınızda sizin kitabınızı, peygamberinizi ve kıblenizi (ki o günlerde namaz Kudüs'e yönelerek kılınıyordu) onaylayan bir topluluk var. Ayrımcılık yapmayın, siz de onlara katılın ve bu katılımınızı cemaatle tescil edin!

"Fakat O (insan) hakikati tasdik etmedi. Ve yönünü Allah'a dönmedi." (75/31) Lâfzen: "Namaz kılmamıştı." Burada namaz, bir sonraki ayette gelen "sırt dönmenin" mukabilidir ve "yönünü Allah'a dönmedi" vurgusu taşır.

"Onlar ki namazı istikamet üzere kılarlar." (2/3)

Yukîmu fiilini salât teriminin 23 yıllık nüzûl sürecinde zenginleşerek seyreden yapısına uygun olarak "istikamet üzere kılarlar" şeklinde çevirdik. Bu istikamet namazın tadil-i erkânından daha çok niyet ve maksadıyla alakalıdır. Şatıbi *ekame*'yi "devamlılık" olarak anlamıştır. (el-Muvâfakât II, 242). Salât'ın ikamesi, şeklinden çok amaç ve niyetiyle ilgilidir. Mâun Suresi, bu konuda hayli açıklayıcıdır. İman ve infakın arasında namazın zikredilmesi de oldukça anlamlıdır. O halde namazı istikamet üzre kılmak. Namazı, 1) Ulûhiyet ve tevhidinin bir gereği olarak salt Allah'a has kılmakla; 2) Rububiyet tevhidinin bir gereği olarak da namazla sosyal hayat arasındaki doğrudan ilişkiyi kabullenmekle mümkündür (Salât hakkında bkz: 87:15, not 15)

[10] Sadece Mustafa İslamoğlu'nun algısını gösteriyoruz.. Çünkü en çok onun meali okunuyor. Ve en kapsamlı anlatımlar burada var. Her ne kadar birkaç problemli cümle ve yanlış bilgi varsa da..

"Salata duranlar da kurtuluşa ereceklerdir." (87/15)

Veya: "namaz kılan". Dahası, kök anlamının yardımıyla: "destek olan" veya "esas duruşunu koruyan". Sâlât'ı sadece "namaz" ile karşılamak yerine, asli haliyle bıraktık. Zira salât, Kur'anda gerçek birçok anlamlı kavram olarak yer alır. Ekâme fiili ile birlikte "namaz ibadetini hakkını vererek kılmak", Mâide 12'de "destek", Mâide 58'de "din ve dindarlık", Mâide 106'da "davet", Nûr 41'de kuşların salatı olarak "yaratılış amacına uygun hareket etmek", Meryem 59'da "ibadet" ve daha başka manalarda kullanılmıştır (Bkz: 2:3, not 6; 5:58, not 1; 107:4, not 4). Burada "zikr" ile yan yana kullanıldığı için ikinci bir mef'ul ile geldiği Tâhâ 14'teki ekımı's-salâte lizikrî (adımın anılıp şanımın yücelmesi için tüm destek ve çabanı seferber et) ibaresini andırmaktadır. A'lâ suresin 9 ve 10. Ayetindeki zikrâ ve men yahşa ile 14-15'teki men tezekkâ ve sallâ arasında sıkı bir irtibat vardır. Salât'ın gerçek anlamını bulmamızda bu pasajdaki kavramsal karşıtlıklar yol göstericidir. Men yahşâ (10) ile eleşkâ (11) nasıl zıddiyet ilişkisine sahipse, yaslâ (12) ile salla (15) da kökenleri bir olmasına rağmen manaları zıttır. Birincisi "ateşi desteklemek için cehennemin göbeğine dikilmeyi" ikincisi ise "Allah'a –özünde kendine- destek için esas duruşu korumayı" ifade eder. Zımnen: Cehennemle doğrulmak istemeyen namazla doğrulsun" mesajını içerir. Zira salleytu'l-ûd, "değneği ateşte doğrulttum" demektir. es-Salvu, "insanın dik oturmasını sağlayan oyluklar veya dik yürümesini sağlayan omurga" anlamına gelir. (Lisân ve Tâc). Allahu a'lem.

"Namazlarınızı, özellikle en ideal namazı kılmaya gayret edin ve Allah'ın huzurunda gönülden bir bağlılıkla durun! Fakat tehlikedeyseniz, yaya ya da binek üzerinde eda edin! Tekrar güvenliğe kavuştuğunuzda, Allah'ı, bilmezken size bildirdiği gibi anın!" (2/238-239)

"De ki: "İster Allah diye yalvarıp yakarın, ister Rahman diye: Ona hangi biriyle yalvarırsanız yalvarın, ama unutmayın ki en güzel nitelikler ve tüm mükemmellikler O'na mahsustur."

İmdi (ey muhatap), sen de yalvarıp yakarırken ne sesini aşırı yükselt, ne de aşırı kıs; bu ikisi arasında dengeli bir yol tut;[11]" (17/110)

"Gerçek şu ki Ben, evet Ben Allah'ım! Benden başka ilah yoktur: artık sadece Bana kulluk et ve adımın anılıp şanımın yücelmesi[12] için tüm destek ve çabanı seferber et.[13]" (20/14)

(Mustafa İslamoğlu Hocadan yapılan alıntı burada bitti.)

***

[11] İbn Abbas bu ayeti şöyle yorumlar: Hz. Peygamber Mekke'de gizlenirdi. Müşrikler Kur'anı işittiklerinde küfrederlerdi. Bunun üzerine Allah bu ayeti indirdi. (Buhari, Tevhîd 34; Müslim, Salât 145).

[12] Zikr, hem "anmak" hem de "şanını yüceltmek, namını yürütmek" manasına gelir (Bkz: 21.10, not 13).

[13] Salât'ın türetildiği kök anlam olan es-salâ, insanın baş kökünden kuyruk sokumuna kadar dik durmasını ve oturmasını sağlayan omurgasına veya oyluklarına verilen isimdir (Lisân ve Tâc). Kur'anda salât çokanlamlı bir kelimedir (Msl: 5.12, 58, 106; 11:87; 19:59 vd.) Salât, hem derinlik açısından oldukça zengin bir çağrışıma ("destek, yardım, yardım çağrısı, davet" gibi), hem de biri diğerinin içerisinde yer alan anlam katmanlarına ("dua, namaz, ibadet, dindarlık" gibi) manalara sahiptir. Ekım emri "kalktı" anlamına gelen kâme kökünden türetilmiş geçişli bir fiildir ve "kaldır, istikamet ver, yükselt" lâfzî anlamlarının yanında "dirilt, gücünü seferber et"gibi mecaz anlamlara da sahiptir. Adının yüceltilmesi için kulun desteğini seferber etmesi emri, Muhammed suresinin 7.; Âl-i İmran suresinin 52. Ayetleri çerçevesinde anlaşılmalıdır. Zaten salât'ın sık kullanıldığı anlamlardan biri olan "namaz" da, Allah'ın adını yüceltmek için desteğini seferber edecek olan mü'minin inanç sisteminin omurgasıdır ve mü'min Allah karşısındaki has ve esas duruşunu bu 'omurga' sayesinde gerçekleştirebilir. Sözün özü namaz: İnsanın Allah karşısındaki esas duruşudur. Tercih ettiğimiz anlamı, bir sonraki ayet doğrudan destekler.

Gündemden ve bu izahattan anlıyoruz ki; modern ve günümüzde kılınan haliyle namaz kılmayan hayvandır demek yanlıştır. Fakat Kur'anın gösterdiği manada namaz kılmamak, insaniyeti inkâr etmektir. Hayvanî boyut ile yetinmek demektir. Evet, bazı ilahiyatçılara göre namaz çaba göstermek ve Allah'ın huzurunda esas duruşa girmektir. Bazı bencil Müslümanların hayatlarına baktığımızda; namaz içi boşaltılmış şekilden ibaret olup sırf nefsi tatmine yarar. Ve bazı cahillere göre namaz esas duruşa geçmek olduğundan pijama ile namaz olmaz; valinin huzuruna çıkıldığında takım elbise gerektiği gibi ancak takım elbise ile kılınabilir. Demek bu manalardaki namazı kılmayan kişi hayvan değildir. Fakat sonsuz soyut değerlere kavuşmak ve evrensel diyalektik yapılar içinde denge ve istikameti yaşamak demek olan namazı kılmayan veya onu hafife alan kişi insaniyetini yitirir; sadece yiyen içen bir hayvan olur. Sonra tefessüh eder çürür.

Namaz Kılmayana Ne Yapılır? (Bir Soru ve Cevabı)

TRT Kurdi'de program yapan Şemsettin Özaykan'ın "namaz kılmayan idam edilir" dediği video ortaya çıktı.

Sosyal medyada paylaşıma sokulan bir videoda "Mazereti olmadığı halde namaz kılmayan kişinin durumu nedir?" sorusuna "İdam" yanıtı veriliyor.

Şemsettin Özaykan Kuran'ı ve hadisleri kaynak gösterirken, Şemsettin Özaykan'ın TRT Kurdi kanalında program yaptığı da öğrenildi. Ancak aynı kişinin bir cümle sonra "Âlimlerin ortak görüşü budur" diyerek namaz kılmayanların yeryüzünde gezme hakkının bile olmadığını söylemesi dikkat çekiyor. Özaykan, son olarak "İnşallah aramızda namaz kılmayan yoktur" diyor. (Y.A)

Dini metinlerde öyle bir şey yok..
Sadece 2. ve 3. yüzyıla ait iki fetva var. Şafiiye göre öldürülür, Hanefiye göre hapsedilir.
Bu iki fetvanın da arka planı o zaman namaz kılmayan ve ehl-i kitaptan olmayan kişilerin dinsiz ve mürted kabul edilmesidir.

Yani mesele namazın kendisi değil de namaz kılmaya karşı gelen aktivistlerdir.
Fetva bu aktif muhalefetedir. (B.S)

***

Namaz Vakitlerinin Hikmeti:

"Artık sabahladığınız ve akşamladığınız zaman, Allah'ı (bütün kusurlardan) tenzih edin. Göklerdeki ve yerdeki hamd ve övgüye sebep her şeyin Allah'ın olduğunu (bilin). Karanlık olduğu zaman da, her şeyin aydınlanıp göründüğü zaman da Allah'ı hamd ve tesbih edin. [Yani: O'nu tenzih edin, bütün mükemmelliklerin O'nun olduğunu bilin.]" (30/17-18)

EY BİRADER! Benden, namazın şu muayyen beş vakte hikmet-i tahsisini soruyorsun. Pek çok hikmetlerinden yalnız birisine işaret ederiz. Evet, her bir namazın vakti, mühim bir inkılâp başı olduğu gibi, azîm bir tasarruf-u İlâhînin aynası ve o tasarruf içinde ihsânât-ı külliye-i İlâhiyenin (Allah'ın geniş ve bol iyiliklerinin) birer mâkesi olduğundan, Kadîr-i Zülcelâle o vakitlerde daha ziyade tesbih ve tazim ve hadsiz nimetlerinin iki vakit ortasında toplanmış yekûnuna karşı şükür ve hamd demek olan namaza emredilmiştir.. Şu ince ve derin manayı bir parça fehmetmek için, Beş Nükteyi nefsimle beraber dinlemek lâzım.

BİRİNCİ NÜKTE: Namazın manası, Cenâb-ı Hakkı tesbih ve tâzim ve şükürdür. Yani,
* celâline karşı kavlen ve fiilen Sübhânallah deyip takdis etmek;
* hem kemâline karşı lâfzen ve amelen Allahu ekber deyip tâzim etmek;
* hem cemâline karşı kalben ve lisanen ve bedenen Elhamdülillâh deyip şükretmektir.

Demek tesbih ve tekbir ve hamd, namazın çekirdekleri hükmündedirler. Ondandır ki, namazın harekât ve ezkârında (sözlerinde), bu üç şey her tarafında bulunuyorlar. Hem ondandır ki, namazdan sonra, namazın manasını tekid ve takviye için, şu kelimât-ı mübareke, otuz üç defa tekrar edilir; namazın manası şu mücmel hülâsalarla tekid edilir.

İKİNCİ NÜKTE: İbadetin manası şudur ki: Dergâh-ı İlâhîde abd kendi kusurunu ve acz ve fakrını (güçsüzlüğünü ve ihtiyacını) görüp kemâl-i Rububiyetin ve kudret-i Samedâniyenin ve rahmet-i İlâhiyenin önünde hayret ve muhabbetle secde etmektir.

Yani, Rububiyetin saltanatı, nasıl ki ubûdiyeti ve itaati ister. Rububiyetin kudsiyeti, paklığı dahi ister ki abd (kul) kendi kusurunu görüp, istiğfar ile ve Rabbini bütün nekaisten (eksikliklerden) pak ve müberra ve ehl-i dalâletin efkâr-ı batılasından (yanlış düşüncelerinden) münezzeh ve muallâ ve kâinatın bütün kusurâtından mukaddes ve muarra (ari) olduğunu tesbih ile, Sübhanallah ile ilân etsin.

Hem de Rububiyetin kemâl-i kudreti dahi ister ki; abd, kendi zaafını ve mahlûkatın aczini görmekle, kudret-i Samedâniyenin azamet-i âsârına karşı istihsan ve hayret içinde Allahu ekber deyip, huzû ile (boyun eğerek) rükûa gidip, Ona iltica ve tevekkül etsin.

Hem Rububiyetin nihayetsiz hazine-i rahmeti de ister ki, abd, kendi ihtiyacını ve bütün mahlûkatın fakr ve ihtiyâcâtını sual ve dua (istek) lisanıyla izhar ve Rabbinin ihsan ve in'âmâtını şükür ve senâ ile ve Elhamdü lillâh ile ilân etsin.

Demek, namazın ef'âl ve akvâli (hareketleri ve sözleri) bu manaları tazammun ediyor (içeriyor) ve bunlar için taraf-ı İlâhîden vaz edilmişler. (Allah tarafından kanunlaşmıştır.)

ÜÇÜNCÜ NÜKTE: Nasıl ki insan şu âlem-i kebirin bir misal-i musağğarıdır (küçültülmüş bir örneğidir) ve Fâtiha-i Şerife şu Kur'ân-ı Azîmüşşânın bir timsal-i münevveridir. Namaz dahi, bütün ibâdâtın envaını (çeşitlerini) şamil (kapsayan) bir fihriste-i nuraniyedir ve bütün esnâf-ı mahlûkatın elvân-ı ibadetlerine işaret eden bir harita-i kudsiyedir.

DÖRDÜNCÜ NÜKTE: Nasıl ki haftalık bir saatin saniye ve dakika ve saat ve günlerini sayan milleri birbirine bakarlar, birbirinin misalidirler ve birbirinin hükmünü alırlar. Öyle de, Cenâb-ı Hakkın bir saat-i kübrâsı olan şu âlem-i dünyanın saniyesi hükmünde olan gece ve gündüz deveranı ve dakikaları sayan seneler ve saatleri sayan tabakat-ı ömr-ü insan (insan tarihinin dönemleri) ve günleri sayan edvâr-ı ömr-ü âlem (kainatın yaşının devirleri) birbirine bakarlar, birbirinin misalidirler ve birbirinin hükmündedirler ve birbirini hatırlatırlar..

Meselâ, fecir zamanı, tulûa kadar, evvel-i bahar zamanına, hem insanın rahm-ı mâdere (ana rahmine) düştüğü âvânına (anlarına) hem semâvât ve arzın altı gün hilkatinden (yaratılışından) birinci gününe benzer ve hatırlatır ve onlardaki şuûnât-ı İlâhiyeyi (Allah'ın niteliklerini) ihtar eder.

Zuhr (öğlen) zamanı ise, yaz mevsiminin ortasına, hem gençlik kemâline, hem ömr-ü dünyadaki hilkat-i insan devrine benzer ve işaret eder ve onlardaki tecelliyât-ı rahmeti ve füyuzât-ı nimeti hatırlatır.

Asr zamanı ise, güz mevsimine, hem ihtiyarlık vaktine, hem ahir zaman Peygamberinin (aleyhissalâtü vesselâm) asr-ı saadetine benzer ve onlardaki şuûnât-ı İlâhiyeyi ve in'âmât-ı Rahmâniyeyi ihtar eder.

Mağrib (akşam) zamanı ise, güz mevsiminin âhirinde (sonunda) pek çok mahlûkatın gurubunu, hem insanın vefatını, hem dünyanın kıyamet iptidasındaki harabiyetini ihtar ile tecelliyât-ı celâliyeyi ifham (bildirir) ve beşeri gaflet uykusundan uyandırır, ikaz eder.

İşâ (yatsı) vakti ise, âlem-i zulümatın, nehar âleminin bütün âsârını siyah kefeniyle setretmesini, hem kışın beyaz kefeni ile ölmüş yerin yüzünü örtmesini, hem vefat etmiş insanın bakıye-i âsârı (ölümünden sonra kalan eseleri) dahi vefat edip nisyan (unutma) perdesi altına girmesini, hem bu dar-ı imtihan olan dünyanın bütün bütün kapanmasını ihtar ile Kahhâr-ı Zülcelâlin celâlli (haşmetli) tasarrufâtını (işlerini) ilân eder..

Gece vakti ise, hem kışı, hem kabri, hem âlem-i berzahı ifhâm ile (anlatmakla) ruh-u beşer rahmet-i Rahmâna ne derece muhtaç olduğunu insana hatırlatır. Ve gecede teheccüd ise, kabir gecesinde ve berzah karanlığında ne kadar lüzumlu bir ışık olduğunu bildirir, ikaz eder ve bütün bu inkılâbat içinde Cenâb-ı Mün'im-i Hakikînin nihayetsiz nimetlerini ihtar ile, ne derece hamd ve senâya müstehak olduğunu ilân eder.

İkinci sabah ise, sabah-ı haşri ihtar eder. Evet, şu gecenin sabahı ve şu kışın baharı ne kadar makul ve lâzım ve kat'i ise, haşrin sabahı da, berzahın baharı da o kat'iyettedir.

Demek, bu beş vaktin her biri bir mühim inkılâp başında olduğu ve büyük inkılâpları ihtar ettiği gibi, kudret-i Samedâniyenin tasarrufât-ı azîme-i yevmiyesinin (günlük büyük işlerinin) işaretiyle, hem senevî, hem asrî, hem dehrî (kozmolojik) kudretin mucizâtını ve rahmetin hedâyâsını (hediyelerini) hatırlatır. Demek asıl vazife-i fıtrat (doğal görev) ve esas-ı ubûdiyet ve kat'i borç olan farz namaz, şu vakitlerde lâyıktır ve enseptir: (Tam yerindedir.)

(Dokuzuncu Sözden)

18. 06. 2016
Bahaeddin Sağlam